

Ommetje Engelenstede (3,2 km) – Vinkel/Berlicum - Stadsgewest 's-Hertogenbosch

© IVN 's-Hertogenbosch; eerste versie 2008: Rien van Eck; gewijzigd door Sjan Janssen, Alice Olde Klieverik – update okt. 2021

Het recreatiegebied Engelenstede bestrijkt een gebied van ongeveer 80 hectare en ligt 10 kilometer ten oosten van 's-Hertogenbosch, tussen Rosmalen, Berlicum en Vinkel. Het is een restant van een heidegebied met vennen, dat in natte perioden plaatselijk erg drassig is. Om het overvloedige water af te voeren, werd de Grote Wetering gegraven. Deze waterloop mondt in 's-Hertogenbosch uit in het riviertje de Aa. Landschappelijk gezien valt het gebied onder de jonge ontginningen, omdat de omgeving pas in het begin van de 20^e eeuw werd ontgonnen. Het bos is aangeplant voor de mijnbouw: stuthout voor de kolenmijnen in Limburg. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd een groot deel van het bos omgehakt. Eerst door de Duitsers en later ook door de Engelsen, die in het gebied waren gelegerd. Na de oorlog is een groot deel herbepant, ook weer met naaldhout.

De Engelenstede dankt haar naam aan de boerenhoeve, die in 1760 in het noordelijke gedeelte stond. De eigenaar, de heer van Engelen, had aan de zijkant van zijn boerderij een engel ingemetseld. Omstreeks 1911 is de familie Hunink een belangrijk eigenaar in het gebied geworden. Het Stadsgewest 's-Hertogenbosch heeft er in 1980 bos- en landbouwgronden aangekocht voor de regionale openluchtrecreatie en zijn landbouwgronden bebost, open plekken gemaakt in het bestaande bos, wandel-, fiets- en ruiterpaden aangelegd en is de waterplas in het zuiden gegraven.

Start: centrale parkeerplaats aan Kaathoven (postcode 5383 KV Vinkel).

Vanuit 's-Hertogenbosch/Rosmalen rijdt u richting Berlicum (Berlicumseweg). Op Wamberg linksaf. Rechtdoor op Loofaert en Hooghei. Op de kruising bij restaurant-partycentrum 'De Hooghei' rechtdoor (Kaathoven). Ongeveer 500 m verderop rechts is de centrale parkeerplaats.

1. Verlaat de parkeerplaats via het zandpad rechts in de hoek, voorbij de fietsenstalling van enkele rijen houten dwarsbalken. Recht voor u ligt een grote recreatieweide. Rechts staat een informatiebord van het recreatiegebied 'Engelenstede'. Kies het pad dat schuin linksaf de weide op gaat. Houdt de bosrand aan uw linkerhand. Aan het einde van het veld gaat u linksaf en wandelt door een laantje met gemengde boomaanplant, tot aan de kruising met het ruiterpad.

Onder meer de lijsterbes, berk, tamme kastanje, meidoorn, jonge beuk en krentenboom zijn in het laantje te vinden. Kijk eens aan de onderkant van de bladeren van de inlandse eik, misschien treft u wel een galappel aan. Ook de esp (tril- of ratelpopulier) is hier te vinden. In Brabant wordt die ook wel 'bibberbumke' genoemd. De bladeren staan op een afgeplatte steel, waardoor ze bij het geringste zuchtje wind 'bibberen'. Het hout van de populier is wit en kan gemakkelijk worden gekloofd voor bijvoorbeeld de productie van lucifers. Vroeger werden er vooral klompen van gemaakt.

2. Sla rechtsaf. Blijf het pad nu rechtdoor volgen, negeer zijpaden. U komt uit op een vrij open terrein. Vlak voor de eerste alleenstaande hoge den houdt u schuin links aan.

Aan de solitaire grove dennen die hier staan is te zien dat u zich bevindt in het oudere gedeelte van Engelenstede. De grove den werd gebruikt als stutpaal in de mijnbouw. Let u op de jonge heideplantjes die tussen het gras proberen terug te komen, nu hier het bos is gekapt.

Bij de splitsing gaat u rechtsaf. Steek dan rechtdoor de open plek over en vervolg het pad.

Aan de begroeiing is goed te zien dat het hier vochtig is. Te vinden zijn o.a. rus, riet, gagel, dopheide en wespenorchis. Vroeger heette dit deel 'Westbroek'. 'Broek' betekent 'vochtig land'.

Steek de kruising met het mountainbike-pad over en volg dan direct het pad met de bocht mee naar links. De open plek steekt u rechtdoor over en aan de overkant (bij het rode paaltje) gaat u rechtdoor.

U wandelt langs Amerikaanse eiken. Deze bomen werden aangeplant omdat ze snel groeien. De Amerikaanse eik heeft grote puntige bladeren, die in de herfst prachtig verkleuren. Het nadeel is echter dat dit blad erg moeilijk verteert en daarom de bodem verstikt. Het hout van deze eik wordt onder meer voor meubels gebruikt.

De eikels worden, in tegenstelling tot de eikels van de inlandse eik, minder graag gegeten door vogels en zoogdieren, omdat op de top een scherp puntje zit.

3. Bij de open grasstrook slaat u voor de waterplas rechtsaf (volg de rood-gele routepaaltjes).

Deze plas werd uitgegraven om kikkers, padden en salamanders in het gebied terug te krijgen. De oevers hebben een grote rietkraag, waar wilgenroosje en helmkruid tussen groeien. In het water schittert de waterlelie. Aan de overzijde van de waterplas ziet u de toppen van een lariksbos. De lariks is de enige naaldboom die in de winter zijn naalden verliest en een herfstkleur krijgt. De kale takken met kegeltjes zijn zeer decoratief.

U koerst min of meer rechtdoor over het open grasveld en passeert verderop aan uw linkerhand nog een kleine poel. Op de kruising gaat u rechtdoor. Bij de eerste splitsing (nog vóór het bankje) linksaf. Volg het slingerende pad langs een waterloop. Negeer zijpaadjes.

Hier is ook weer gagel te vinden. Deze plant wordt ook wel vlooienkruid genoemd. Vroeger stopte men gagel in stromatrasen om vlooien en luizen tegen te gaan. Het is een sterk geurende struik en behoort tot een zeer oude plantenfamilie. Ook vindt u hier lisdodde ('sigaar'), jonge struikheide, dopheide, berk, den, braam, koninginnekruid (of leverkruid) en koningsvaren. Deze varen staat op de lijst van wettelijk beschermde planten in Nederland.

Het pad loopt met een slinger linksom en rechtsom het bos weer in. Op de kruising wandelt u rechtdoor.

Hier is de reuzenzilverspar te vinden (Abiës Grandis). De naalden van deze spar zijn plat, glanzend groen bovenop en grijs aan de onderzijde. Bij kneuzing ruiken ze sterk naar citrusvruchten (sinaasappel). De takken hangen laag, dus u kunt gerust eens enkele naalden proberen.

Bij de splitsing houdt u links aan (rood-geel paaltje). Het pad voegt samen met een ruitepad en gaat rechtdoor. Bij de rood-witte hekjes gaat u linksaf en na 5m weer rechtsaf. Via het zandpad rechtdoor komt u uit bij het open recreatieveld met recht voor u de 'schuilhut'.

De betonnen en stalen elementen zijn geplaatst vanwege hun stedelijk karakter. U dient dan te weten dat dit recreatiegebied een onderdeel vormt van Stadsgewestpark 's-Hertogenbosch. In deze naam zitten opgesloten de begrippen 'stad' en 'park', vandaar. De schuilhut is zo'n stedelijk element, maar lijkt toch ook op een hooimijt.

Ga voor de schuilhut op het fietspad linksaf. Passeer de heuvel met picknicktafel aan uw linkerhand en loop op de kruising door tot net voorbij de houten slagboom en het rood-gele paaltje.

4. Sla direct rechtsaf. Enkele meters verder op de Y-splitsing houdt u links aan (rood-geel paaltje). U komt uit op een open gedeelte.

De heide dreigt hier overwoekerd te worden door gras. Het pijpenstrootje probeert de overhand te krijgen.

Volg het mountainbike-pad rechtdoor. Dit pad gaat vlak voor de asfaltweg met een bocht naar links. Bij de splitsing houdt u rechts aan en koerst u feitelijk rechtdoor over het pad dat evenwijdig loopt aan de asfaltweg (rechts van u). Ook bij de volgende splitsing rechts aanhouden. U loopt rechtdoor tot voorbij het houten hekje en komt dan uit bij de asfaltweg. (Links van u ligt de grote asfaltkruising met daarachter restaurant-partycentrum 'De Hooghei').

Steek de asfaltweg (Kaathoven) voorzichtig over. Let op! Er wordt hier vaak hard gereden.

Loop langs de picknicktafel het bos in.

Hier zijn verschillende soorten varens en mossen te vinden: een teken dat de grond vochtig is. Het is de moeite waard om even op de verschillende soorten vogels te letten. Misschien hoort en ziet u een specht, vink, mees, gaai of houtduif. En als u geluk heeft ook een sperwer. Deze roofvogel leeft in bos(jes), maar jagen doet hij ook wel langs bosranden en in open gebieden.

Naast loofbomen ziet u verderop in het bos ook hoge dennenbomen. De grove den (pijnboom) is boven aan de stam roodbruin en heeft bolle dennenappels. De naalden zijn 5cm lang. De zwarte den (Oostenrijkse den) is zeer winterhard en dankt zijn naam aan de zwarte schors. De kegels zijn 8cm lang en de naalden 9cm. Eekhoorns zijn dol op de zaden. Misschien vindt u wel enkele afgeknaagde kegels.

Volg het bospad, dat parallel loopt aan de asfaltweg links van u. Op de splitsing houdt u rechts aan. Ga op de kruising linksaf en op de volgende kruising rechtdoor. Op de Y-splitsing houdt u links aan. Op het fietspad slaat u linksaf en loopt u door naar de parkeerplaats (aan de Werststeeg).

5. Ga links van de picknicktafel en het informatiebord het bosje in. Op het open veld gaat u meteen rechtsaf en na 10m weer rechtsaf. Na nog eens 10m neemt u links het pad dat het bos in loopt. U wandelt steeds maar rechtdoor, tot aan de open picknickplaats en de asfaltweg (Kaathoven).

Langs dit bospad zijn, vooral in de herfst, veel paddenstoelen te bewonderen. Aangevreten paddenstoelen verraden de aanwezigheid van kleine bosdieren, zoals slakken, kevers, muizen, konijnen en eekhoorns. Het hoge gras dat u ziet, is bochtige smele. Dat heet zo vanwege de gekronkelde aarsteeltjes. Het is een grassoort dat veel op droge zandgrond en op heide voorkomt.

Steek de asfaltweg voorzichtig over, kies aan de overkant het pad 10m links van het rood-witte hekje. Op de T-splitsing slaat u linksaf. Volg het zandpad dat evenwijdig loopt aan de asfaltweg links van u. Via een klein bos komt u weer uit bij de grote recreatieweide en de centrale parkeerplaats, het eindpunt van deze rondwandeling.

IVN 's-Hertogenbosch organiseert regelmatig publiekswandelingen. Een ervaren natuurgids kan u dan allerlei wetenswaardigheden vertellen over het gebied. Deze wandelingen zijn gratis en u hoeft zich niet vooraf aan te melden. Kijk voor data op www.ivn-s-hertogenbosch.nl op de activiteitenkalender of in de IVN activiteitenfolder. De wandelingen worden ook aangekondigd in de plaatselijke pers.

